

**HOGESCHOOL
UTRECHT**

Amélie

VRIJDAG 18 OKTOBER 2019

**MEERTALIGHEID IN ONDERWIJS EN
SAMENLEVING. TROEF OF TWISTAPPEL?**

HU-organisatiecommissie

Catherine van Beuningen
Rick de Graaff
Maaïke Hajer

Contact: anela.studiedag.2019 at
gmail.com

Ondersteuning

Terese ter Burg (HU)
Mariëlle de Vos (HU)
Anneke Smits (Secretariaat Anéla)
Stella le Duc (HU)
Carola Hampel (HU)
Marjolein van der Krogt (HU)

Correspondentieadres Anéla**Secretaris**

B. (Bert) Le Bruyn
Universiteit Utrecht
UIL-OTS
Trans 10
3512 JK Utrecht
b.s.w.lebruyn at uu.nl

Ledenadministratie

anela-admin at uvt.nl

Sponsoring:

Het gereduceerde tarief voor studenten werd mogelijk gemaakt door sponsoring vanuit de HU-lectoraten *Geletterdheid* en *Didactiek van de Moderne Vreemde Talen*.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	2
Programma	4
Plenaire lezingen	6
Colloquium	8
Presentaties	9
Show-and-tells	23
Posters	30
Notities	35

VOORWOORD

Welkom op de jaarlijkse studiedag van Anéla en welkom op de Hogeschool Utrecht (HU)!

Anéla (de Nederlandse Vereniging voor Toegepaste Taalwetenschap) organiseert jaarlijks diverse studieuze activiteiten rond onderwerpen uit de toegepaste taalwetenschap. We streven na om bruggen te slaan tussen onderzoek, beroepspraktijken en opleidingen. Die wisselwerking is van groot belang om onderzoek naar relevante vragen uit de samenleving op te kunnen pakken en die zijn er vandaag de dag legio waar het gaat over taal.

Het thema voor deze dag is **‘Meertaligheid in Onderwijs en Samenleving: troef of twistappel?’**. Meertaligheid haalt dagelijks de media. Of het nu gaat om verengelsing in het hoger onderwijs, waar zelfs de Tweede Kamer zich mee bezig houdt, of de vermeende kwaliteit van het vak Nederlands, mensen hebben opvattingen en zorgen over taalvariatie, taalkeuze en taalgebruik. Tegelijk zien we meer openheid naar meertaligheid en neemt de inzet van diverse moedertalen in schoolcontexten toe, evenals het aantal scholen dat tweetalig onderwijs aanbiedt.

Op deze studiedag verkennen we hoe de toegepaste taalwetenschap een bijdrage kan leveren aan deze vraagstukken. *Hans Bennis* (Nederlandse Taalunie/Universiteit van Amsterdam) opent het inhoudelijke programma met een plenaire lezing getiteld **‘On the tautological character of a multilingual society’**. De tweede plenaire lezing met de titel **‘How education towards multilingualism evolves in Dutch schools: comments and perspectives’** wordt verzorgd door *Joana Duarte* (NHL Stenden/Rijksuniversiteit Groningen). Daarnaast is er een rijk en vol programma met (poster)presentaties, show-and-tells en een colloquium rondom thema’s als meertalige taalverwerving, meertalige didactiek en (school)taalbeleid. Voor de volledige inhoud van deze studiedag verwijzen wij u uiteraard naar de rest van dit programmaboekje, met daarin de abstracts van de twee keynotes, 19 presentaties, 7 show-and-tells, één colloquium en 6 posters.

De Hogeschool Utrecht zal de komende jaren vraagstukken rondom meertaligheid en onderwijs in een vernieuwd lectoraat oppakken en houdt ook na deze studiedag graag contact met professionals uit wetenschap, opleiding en beroepspraktijk die daaraan willen bijdragen. Laat u uw ideeën, wensen en gegevens daarom graag achter in de ideeënbus.

Ten slotte danken wij onze sponsors en vooral Anneke Smits, Terese ter Burg, Mariëlle de Vos, Carola Hampel, Marjolein van der Krogt en Stella le Duc voor hun onmisbare ondersteuning bij het organiseren van deze dag!

Veel plezier gewenst,

De organisatiecommissie

Programma

9.00 - 9.30	REGISTRATIE (PL 101, centrale hal), KOFFIE EN THEE (PL 101, HU-plein)				
9.30 - 10.30	Welkom door Maaïke Hajer (HU) en Jos Swanenberg (voorzitter Anéla) (PL 101, zaal 2.404) Keynote 1: Prof. dr. Hans Bennis (Nederlandse Taalunie/Universiteit van Amsterdam) - <i>On the tautological character of a multilingual society</i>				
10.30 - 11.00	KOFFIE- / THEEPAUZE (PL 101, HU-Plein)				
	PL 101 2.303 Meertalige taalverwerving Zaalvoorzitter: Elma Blom	PL 101 2.307 Vroege meertaligheid Zaalvoorzitter: Sible Andringa	PL 101 2.404 (cap. 400 pers.) Didactiek en toetsing in vreemdetalenonderwijs Zaalvoorzitter: Kristina Goodnight	PL 101 2.003c (cap. 90 pers.) Meertalig bewustzijn in het voortgezet (vreemde)talenonderwijs Zaalvoorzitter: Eline van Batenburg	PL 101 2.315 (School)taalbeleid Zaalvoorzitter: Loulou Edelman
Sessie 1: 11.00–11.30	<i>Foreign language learning by children with Developmental Language Disorder: A longitudinal study</i> (presentatie) Elena Tribushinina, Nadezhda Rabkina & Elena Dubinkina	<i>Organization of bilingual programs in preschool education in the Netherlands</i> (presentatie) Darlene Keydeniers	<i>A Flying Start: een instaptoets voor het vak Engels</i> (presentatie) Vanessa De Wilde, Pedro De Bruyckere & Geert De Meyer	<i>Meertaligheid doorheen het curriculum</i> (presentatie) Meesterschapsteams MVT en Nederlands	<i>Language policy and the role of home languages in diverse high schools: Educator voices from The Hague</i> (presentatie) Cynthia Groff
Sessie 2: 11.30–12.00	<i>Implicit and explicit language learning in seniors: a new methodology & preliminary findings</i> (presentatie) Louisa Richter, Mara van der Ploeg, Wander Lowie & Merel Keijzer	<i>Leidster-kind interacties in vroeg vreemde-talenonderwijs: de rol van gespreksstrategieën</i> (presentatie) Kyra Hanekamp, Folkert Kuiken, Josje Verhagen & Sible Andringa	<i>Dialogisch lezen in het MVT-literatuuronderwijs: Een haalbare kaart? (show-and-tell)</i> Stefanie Ramachers & Marloes Schrijvers	<i>Bewust taal inzetten in de vreemde talenles: een instrument</i> (presentatie) Marjon Tammenga-Helmantel, Nadine Boon, Sabine Jentges & Eva Knopp	<i>Interethnic theory of mind for researching policy and ideology in multilingual societies</i> (presentatie) Nathan John Albury
Sessie 3: 12.00–12.30	<i>Priming cross-linguistic influence: possessives in English-Dutch and Spanish-Dutch bilingual children</i> (presentatie) Sharon Unsworth	<i>Trekken aan gras? Total Physical response bij NT2-leerders in groep 1</i> (presentatie) Hanneke Pot	<i>Education for All on Curaçao? The Effect of Demographic Factors, Extramural Language Exposure, and Motivation --- in Two Mother-Tongue Based Bilingual Programs</i> (presentatie) Nihayra Leona	<i>Hoe leren we aankomende talendocenten meertaligheid te omarmen? Een ontwikkeltraject van de tweedegraads HvA-lerarenopleidingen</i> (show-and-tell) Daniela Poliškenská & Catherine van Beuningen	<i>Languages in and out of place: Subject formation through differential policing of dialects vs 'immigrant languages' in a Venlo classroom</i> (presentatie) Pomme van de Weerd

Programma

12.30-14.00	LUNCH en POSTERSESSIE (PL 101, HU-Plein) Plenaire toelichting o.l.v. Catherine van Beuningen (HU) rond 13.00 uur; zie overzicht posters onder programmaschema. Diverse informatiestands van Anéla, uitgevers en HU-Kenniscentrum Leren en Innoveren.				
	PL 101 2.303 Symposium: Multilingualism in education: from primary school to labour market Zaalkoördinator: Mirjam Günther	PL 101 2.307 Zaalkoördinator: Oliver Greiner	PL 101 2.001 (cap. 150 pers.) Attitudes en motivatie in meertalig onderwijs Zaalkoördinator: Rick de Graaff	PL 101 2.003A (cap. 90 pers.) Meertalig bewustzijn in het voortgezet (vreemde)talenonderwijs Zaalkoördinator: Marleen IJzerman	PL 101 2.315 Meertaligheid in het hoger onderwijs Zaalkoördinator: Mariska Dinkelman
Sessie 4: 14.00–14.30	<i>Holistic multilingual primary and secondary education –</i> Mirjam Günther & Myrthe Coret <i>Not with that attitude: translanguaging in Frisian primary schools –</i> Suzanne Dekker & Jeske Slagman	Vroege meertaligheid <i>Reacties van ouders op de taalkeuze van kinderen in meertalige gezinnen in Nederland: Relaties met taalgebruik en taalvaardigheid</i> (presentatie) Josje Verhagen, Sible Andringa & Folkert Kuiken	<i>The L2 Motivational Self System and Language Needs of Educated Refugees Learning English in the Netherlands</i> (presentatie) Thomas Middleton	<i>Onderwijsmateriaal en lesideeën om meertaligheid te ontdekken – samen, actief en zelfstandig</i> (show-and-tell) Jana Hermann, Eva Knopp & Sabine Jentges	<i>De rol van academische taalvaardigheid bij het studiesucces van meertalige studenten in het eerste jaar in het hoger onderwijs: cruciale factor of eerder overdreven?</i> (presentatie) Jordi Heeren, Lieve De Wachter & Dirk Speelman
Sessie 5: 14.30–15.00	<i>Visualizing language awareness through self-portraits –</i> Wendy Dijkstra, Camila Tabaro & Mirjam Günther	Inclusieve meertaligheid in het primair onderwijs <i>Wat is ambulante taalondersteuning en waar is het voor nodig?</i> (show-and-tell) Frederike Groothoff & Ellen Goossens	<i>Ware troef of zure appel: de impact van CLIL op socioaffectieve factoren bij Engels en Nederlands als doeltaal</i> (presentatie) Laurence Mettewie, Benoît Galand, Audrey De Smet, Philippe Hilgsmann & Luk Van Mensel	<i>Meertaligheid verkennen in PlusNederlands Lab: van kennisclip tot beleidstekst</i> (show-and-tell) Kristel Doreleijers	<i>Elite discourse in the marketplace</i> (show-and-tell) Tom Van Hout & Stephanie Hughes
Sessie 6: 15.00–15.30	<i>Integrating highly educated refugees into the Dutch higher education system and labour market –</i> Laura Nap & Alex He	Inclusieve meertaligheid in het primair onderwijs <i>Kansrijke meertalige praktijken voor inclusief N&T-onderwijs: een internationale verkenning</i> (presentatie) Jantien Smit, Catherine van Beuningen & Maaïke Hajer	<i>Exploring the languages of the world and the world of languages</i> (show-and-tell) Szilvia Szita & Nadia Wijers	<i>Maltees ontsleutelen met Nederlands-Duitse receptieve meertaligheidsstrategieën</i> (presentatie) Eva Knopp & Sabine Jentges	<i>Meertaligheid - Troef of Twistappel, waar staan we?</i> Gelegenheid tot uitwisseling over de vraag wat deze dag bracht en waar nader onderzoek en ontwikkelwerk gewenst is in onderwijs en samenleving.

Programma

15.30–15.45	PAUZE (PL 101, 2 ^e verdieping 300-gang en HU-Plein)
15.45–16.45	Keynote 2: (PL 101, zaal 2.404) dr. Joana Duarte (NHL Stenden/Rijksuniversiteit Groningen) - <i>How education towards multilingualism evolves in Dutch schools: comments and perspectives</i> Terugblik op de dag en afsluiting o.l.v. Rick de Graaff (UU en HU)
16.45–17.30	BORREL (PL 101, HU-Plein)

Posterpresentaties

First language loss in the elderly: The savings paradigm reapplied – [Sible Andringa & Charlotte Osté](#)

Het effect van inputfrequentie op het verwerven van bijzinsvolgorde door NT2-leerders – [Dan Hou & Johanneke Caspers](#)

Adaptive processing of syntactic structures by bilingual children – [Gerrit Jan Kootstra](#)

Form- and meaning-level lexical priming in simultaneous bilingual children – [Elly Koutamanis, Sharon Unsworth, Gerrit Jan Kootstra & Ton Dijkstra](#)

Multilingual The Hague: Language policy and practice – [Anne-Mieke Thieme & Ingrid Tieken-Boon van Ostade](#)

Schrijfvaardigheid voor de poort en hbo-studiesucces na de poort – [Mirjam Trapman & Fleur Degeling-Keupink](#)

PLENAIRE LEZINGEN

On the tautological character of a multilingual society

Hans Bennis, *Nederlandse Taalunie/Universiteit van Amsterdam*

In a recent publication (SCP: *Denkend aan Nederland*; 2019) the Netherlands Institute for Social Research shows that language is the most important identity factor for people in Dutch society. How do we relate this perspective to the multilingual character of our society? Although politics and the general public often claim that the Netherlands is or should be a monolingual society, it is quite obvious that our country is multilingual. In this presentation, I will discuss different forms of multilingualism and their social and political consequences. We find dialects and regiolects, regional languages such as Frisian, Limburgish and Low Saxon, languages of immigrants and newcomers, multilingualism at universities and city centers. In each of these cases the particular character of multilingualism has social and political consequences. What should be the role of language policy and the educational system with respect to the multilingualism of our society?

Hans Bennis (1951) is Algemeen Secretaris van de Nederlandse Taalunie. Hij is taalkundige met als specialiteit de syntaxis van het Nederlands. Hij is emeritus hoogleraar taalvariatie verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en was geruime tijd directeur van het Meertens Instituut (KNAW) in Amsterdam. Hij heeft een lange lijst van publicaties over taal waaronder verschillende artikelen over taalvariatie en meertaligheid.

How education towards multilingualism evolves in Dutch schools:

Comments and perspectives

Joana Duarte, *NHL Stenden/Rijksuniversiteit Groningen*

In the Netherlands 22% of the population has an immigrant background (CBS 2016). In urban areas, almost every second child speaks a home language other than Dutch. In addition, the Netherlands also has rich dialectal variation and regional languages (Kroon & Vallen 2010; Nortier 2009). This complex language ecology influences the ways in which schools perceive and teach languages. However, Dutch schools are still very much monolingual spaces, with a growing interest in English but not in other languages. This raises several questions: How can multilingual pupils learn Dutch, English and other languages and still maintain their home languages? What is the role of teachers in this process?

The presentation provides an overview of the evolution and recent developments around multilingualism in Dutch schools from an educational linguistics perspective. It particularly highlights how trends in internationalisation have been operationalized as “English only”, affecting both the teaching of other foreign languages and the acknowledgment of pupils’ home languages. It then presents evidence for a recent “multilingual turn” (May 2014) in the Dutch education system, with a paradigm shift in the way multilingualism is recently being acknowledged as resource.

The presentation will conclude by offering an alternative framework to address multilingualism in schools. It puts forward a holistic model for multilingual education (Duarte 2017; Duarte &

Gunther-van der Meij 2018) and presents some examples of concrete classroom approaches developed through the implementation of the model. A discussion follows on future trends around multilingualism in Dutch schools, giving voice to both pupils and teachers.

Joana Duarte is professor for multilingualism at the University of Groningen and at the NHL Stenden Hogeschool. She is principal investigator in several national and international projects investigating multilingualism in primary, secondary and higher education.

References:

CBS (2016). Bevolking naar migratieachtergrond. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/47/bevolking-naar-migratieachtergrond> (01-07-2018)

Cummins, J. (2008). Teaching for transfer: Challenging the two solitudes assumption in bilingual education, in J. Cummins & N. H. Hornberger (eds), *Encyclopedia of Language and Education (2nd ed., Vol. 5: Bilingual Education)*. New York: Springer Science+Business Media LLC, 65-75.

Duarte, J. (2017). Project proposal for 3M: Meer kansen Met Meertaligheid. Leeuwarden: NHL Stenden Hogeschool.

Duarte, J. & Günther-van der Meij, M. (2018). A Holistic model for multilingualism in education. *EuroAmerican Journal of Applied Linguistics and Languages Special Issue*, Volume 5, Issue 2, 24-43.

Kroon, S. & Vallen, T. (2010). Und jetzt mal wieder der Dialekt und Schule. In: *Vielfalt Chancengleichheit: Interkulturelle Pädagogik und Durchgängige Sprachbildung*. Krüger-Potratz, M., Neumann, U. & Reich, H. (eds.). Münster: Waxman, 330-339.

May, S. (ed.; 2014): *The Multilingual Turn: Implications for SLA, TESOL and Bilingual Education*. New York, NY and London, UK: Routledge.

Nortier, J. (2009). *Nederland Meertalenland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

COLLOQUIUM

MULTILINGUALISM IN EDUCATION: FROM PRIMARY SCHOOL TO LABOUR MARKET

This symposium centres around three multilingual education projects in the Province of Fryslân. It presents research in which different approaches towards multilingual education for migrant and minority pupils are combined and that aim to: a) develop activities that include the whole language repertoire of a school, b) change teachers' and pupils' attitudes towards multilingualism through these activities and c) increase job opportunities for refugees through a transition program. The focus question of the symposium is: How can we support the implementation of multilingualism from primary to higher education, increasing chances for entrance into the labour market? The colloquium consists of four talks (15 minutes each) and a central discussion (30 minutes).

Holistic multilingual primary and secondary education – Mirjam Günther & Myrthe Coret

This talk discusses two projects that know a holistic approach combining different approaches towards multilingual education from language awareness and comparison to immersion and translanguaging (Duarte & Günther-van der Meij, 2018). The presentation discusses design-based interventions in which teachers and researchers together develop multilingual activities in a bottom-up fashion.

Not with that attitude: translanguaging in Frisian primary schools – Suzanne Dekker & Jeske Slagman

Making use of both questionnaires and implicit association tests (Pantos & Perkins 2012), this talk will report on the beliefs that practitioners and primary school pupils hold about multilingualism and multilingual education.

Visualizing language awareness through self-portraits – Wendy Dijkstra, Camila Tabaro & Mirjam Günther

This talk discusses how multilingual primary school pupils reflect on their own plurilingual repertoires via a language portrait colouring task (Melo-Pfeifer, 2017). Through a mixed-methods design (Creswell, 2014), 570 language portraits and 21 interviews with children ages 6 to 12 were analysed in order to investigate the language background, attitudes and practices of pupils.

Integrating highly educated refugees into the Dutch higher education system and labour market – Laura Nap & Alex He

The final talk focuses on the integration of highly educated refugees into the Dutch higher education system and labour market. It discusses a new transition program, including the language practices of both students and teachers, the students' study success and the program's added value. Furthermore language attitudes of potential future employers towards newly arrived adult speakers of Dutch are discussed.

Alfabetisch geordend op achternaam van de eerste auteur / Alfabetically sorted on the last name of the first author

PRESENTATIES

Interethnic theory of mind for researching policy and ideology in multilingual societies

Nathan John Albury, *Leiden University*

In this paper, I introduce the idea that investigating language beliefs, as a pillar of language policy research, can be enriched by the principles of theory of mind from psychology. Language policy scholarship tells us to seek ideological clarification so that we understand the beliefs within a multilingual polity that affect language policy processes (King 2000). Psychology tells us that people do not only hold their own biases on social issues, but also hypothesise how others feel about those same issues and that they draw on these claims when positioning themselves (Sodian & Kristen 2010). I therefore suggest that ideological clarification can concern not just what people think, but also what people think other people think. My case study is Malaysia where law and policy elevate the language and culture of the Muslim Malay majority above citizens of Chinese and Indian ethnicity. Ethnonationalist discourses have labelled these non-Malay Malaysians as inauthentic Malaysians and deserving fewer privileges (Albury 2018). The situation is ripe for producing contentious talk about Malaysia's linguistic diversity, including claims about the convictions of others. In that context, a series of semi-structured focus group interviews was held with Malaysian youths from the Malay, Chinese and Indian ethnic groups not only about how they feel about Malaysia's societal multilingualism but also how they hypothesise their own languages, societal multilingualism, and language policy are perceived by the other ethnic groups. By analysing the qualitative data for folk linguistic content, stance, and theory of mind, exploring beliefs in these multidirectional terms reveals fissures and alignments between beliefs that are articulated by different youths, and beliefs that are attributed to them. This methodological approach can support language policy research by investigating language beliefs and ideological positioning from multidirectional vantage points.

References:

Albury, N. J. (2018). Multilingualism and mobility as collateral results of hegemonic language policy. *Applied Linguistics*. doi: 10.1093/applin/amy054.

King, K. (2000). Language ideologies and heritage language education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 3(3), 167-184.

Sodian, B., & Kristen, S. (2010). Theory of Mind. In B. Glatzeder, V. Goel, & A. Müller (Eds.), *Towards a theory of thinking: Building blocks for a conceptual framework* (pp. 189-201). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Language policy and the role of home languages in diverse high schools: Educator voices from The Hague

Cynthia Groff, *Leiden University*

The languages present in a school include the medium/media of instruction, the languages taught as school subjects as well as the language skills the students bring with them from home. Decisions that are made around these multiple languages are influenced by prevailing language ideologies and orientations to language, and are implemented in various ways at the classroom level. This paper draws on more than fifty interviews with high school teachers in The Hague, particularly their responses to questions about the language policy of the school and the influence of home languages in the classroom. The teachers at Dutch high schools often make reference to Dutch-only policies as quite natural/*gewoon*, and home languages are mostly spoken of in deficit terms, as having a negative influence on learning and as causing a disadvantage/*achterstand* in Dutch language acquisition. They also talk about language policy in terms of specific strategies for helping students to develop Dutch language skills. At the International School of The Hague, the use and acquisition of English is central. Although teacher perspectives vary how much English should be enforced, school policy promotes providing for each student the “opportunity to develop their full linguistic repertoire,” including their home language or “identity language.” The interviews are analyzed with reference to the interplay among language policy, language ideology, and language practices at multiple levels. Educator discourses at both Dutch schools and the International School shed light on their underlying beliefs about language, their nuanced analysis of the language situation, and implications for their teaching and interaction with students. Experiences voiced by these educators also help to paint a picture of the multilingual atmosphere in high schools in The Hague.

References:

Brugmans-Rikers, L., McCracken, M. & Tee, S. (2018). Identity language. *International School: The Magazine for International Educators*, 20(3): 31-33.

Creese, A. & Martin, P. (Eds.). (2003). *Multilingual classroom ecologies: Inter-relationships, interactions and ideologies*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.

Hult, F. M., & Hornberger, N. H. (2016). Revisiting orientations in language planning: Problem, right, and resource as an analytical heuristic. *Bilingual Review/Revista Bilingüe*, 33(3).

Spotti, M., & Kroon, S. (2008). Ideologies of disadvantage: Language attributions in a Dutch multicultural primary school classroom. *Working Papers in Language Diversity*, 9.

Leidster-kind interacties in vroeg vreemdetalenonderwijs: de rol van gespreksstrategieën

Kyra Hanekamp, Folkert Kuiken, Josje Verhagen & Sible Andringa, *Universiteit van Amsterdam*

In deze studie staan leidster-kind interacties in Nederlands-Engelse tweetalige kinderopvang centraal. Bijzonder aan deze vorm van vroeg tweetalenonderwijs, die de laatste jaren aan populariteit wint, is dat kinderen in de leeftijd van 0 tot 6 jaar vaak voor het eerst in aanraking komen met de vreemde taal. Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de effecten en

kenmerken van het aanbieden van een vreemde taal in de kinderopvang en op peuterspeelzalen, maar er is tot nu toe weinig aandacht geweest voor de rol van leidster-kind interacties in het taalverwervingsproces. Het is belangrijk om leidster-kind interacties te onderzoeken, omdat deze voor de kinderen vaak de enige bron van input in de tweede taal kunnen zijn. Eerdere studies naar tweetalige interactie zijn tot nu toe enkel gedaan in thuissituaties (Döpke, 1992; Lanza, 2004).

Deze studie onderzoekt welke strategieën leidsters gebruiken in hun Engelstalige interactie met kinderen, hoe deze strategieën leiden tot het gebruik van het Engels door het kind en of leidsters verschillende strategieën gebruiken afhankelijk van de taalvaardigheid van het kind. Daarbij wordt voortgeborduurd op Döpke (1992) en Lanza (2004), die onderzochten hoe onderwijsstrategieën (Döpke, 1992) en taalmanagementstrategieën als reactie op de verkeerde taalkeuze van het kind (Döpke, 1992; Lanza, 2004) leidden tot het gebruik van de tweede taal bij de kinderen. Bij deze studie is op drie kinderdagverblijven 150 minuten aan data verzameld, op basis waarvan zeven taalmanagementstrategieën en vijftien onderwijsstrategieën zijn geïdentificeerd. Alle 450 minuten aan data zijn inmiddels getranscribeerd in CLAN en zullen ook in CLAN worden gecodeerd en geanalyseerd. In de presentatie zullen we de resultaten van de analyse bespreken, alsmede de antwoorden op de onderzoeksvragen.

Referenties:

Döpke, S. (1992). *One parent one language: An interactional approach*. John Benjamins Publishing.

Lanza, E. (2004). *Language mixing in infant bilingualism: A sociolinguistic perspective*. Oxford University Press on Demand.

De rol van academische taalvaardigheid bij het studiesucces van meertalige studenten in het eerste jaar in het hoger onderwijs: cruciale factor of eerder overdreven?

Jordi Heeren, Lieve De Wachter & Dirk Speelman, *KU Leuven / ILT*

Globalisatie en migratie doen de diversiteit in het onderwijs toenemen. In Vlaamse universiteiten, waar geen toelatingsvoorwaarden zijn, behalve voor arts/tandarts, zorgden meer inschrijvingen de afgelopen decennia ook voor meer (talige) diversiteit (Glorieux, Laurijsen & Sobczyk, 2014). Leerlingen die afstuderen aan het secundair onderwijs worden verwacht een voldoende taalniveau te hebben voor een universitaire studie. Toch blijkt dat niet altijd zo te zijn, en studenten met een meertalige achtergrond lijken vaker onder het verwachte niveau te starten (Deygers, Van Den Branden & Peters, 2017).

Hoewel een andere thuistaal vaak als oorzaak wordt gezien van een lager studiesucces, is een complexe set achtergrondfactoren gerelateerd aan een lagere socio-economische status meer waarschijnlijk (Cummins, 2017). In onze presentatie bekijken we daarom voor meer dan 12 000 studenten hoe hun talige achtergrond hun academische taalvaardigheid en studiesucces bepaalt.

Onze resultaten tonen dat meertalige studenten een lager studierendement behalen. Wanneer de etnische afkomst van de studenten wordt meegenomen, wordt het beeld

complexer. Studenten met een niet-Europese migratieachtergrond lopen een hoger risico om niet te slagen, ook als ze thuis enkel Nederlands praten. Meertalige studenten zonder een migratieachtergrond, vooral Franssprekend, lopen ook een hoog risico om niet te slagen. Studenten met een Europese migratieachtergrond scoren iets minder goed dan eentalige studenten zonder migratieachtergrond, ongeacht hun thuistaal, maar dit verschil is niet significant.

Na controle voor academische taalvaardigheid, verkleint het risico licht bij alle meertalige groepen. Vooropleiding en SES hebben een grotere impact die ook verkleint na controle voor taalvaardigheid. Taal speelt dus een beperkte rol, die gerelateerd is aan meerdere risicofactoren. Inzetten op talige ondersteuning is dus nuttig voor studenten met een meer kwetsbare achtergrond, maar ondersteuning moet ook breder gaan, gezien de beperkte rol van taal. Zo spreekt Geldhof (2015) bijvoorbeeld van voortrajecten, geplande studiespreiding en het inzetten op de meertaligheid en interculturalisering van opleidingen.

Referenties:

Cummins, J. (2017). Urban multilingualism and educational achievement: identifying and implementing evidence-based strategies for school improvement. In P. Van Avermaet, S. Slembrouck, K. Van Gorp, S. Sierens & K. Maryns (Eds.), *The Multilingual Edge of Education* (pp. 67-90). London: Palgrave Macmillan.

De Wachter, L., Heeren, J., Marx, S. Huyghe, S. (2013). Taal: een noodzakelijke, maar niet de enige voorwaarde tot studiesucces. De correlatie tussen de resultaten van een taalvaardigheidstoets en de slaagcijfers bij eerstejaarsstudenten aan de KU Leuven. *Levende Talen Tijdschrift*, 14 (4), 28-36.

Deygers, B., Van Den Branden, K. & Peters, E. (2017) Checking assumed proficiency: Comparing L1 and L2 performance on a university entrance test. *Assessing Writing*, 32, pp. 43–56.

Glorieux, I., Laurijssen, I. & Sobczyk, O. (2014). De instroom in het hoger onderwijs in Vlaanderen. Een beschrijving van de huidige instroompopulatie en een analyse van de overgang van secundair onderwijs naar hoger onderwijs. Steunpunt SSL, Leuven.

Organization of bilingual programs in preschool education in the Netherlands

Darlene Keydeniers, *University of Amsterdam*

Project MIND (Multilingualism in Daycare) evaluates early English foreign language teaching in Dutch daycares. This study explores the environment and organizational structures in which the Dutch-English bilingual programs of the MIND-daycares are embedded. While some research has been carried out on the organization of bilingual preschool education in other countries (e.g. Kersten et al., 2010; Buysse et al., 2014; Bialystok, 2016), no studies have been done on the organization of bilingual programs in early childhood education in the Netherlands. Based on the analysis of collected documents and questionnaires filled in by parents and pedagogical employees, this study is set out to explore how bilingual education is realized in daycares in the Netherlands.

This study focuses on three areas: first, it focuses on the organizational characteristics of the early childhood education centers: How is bilingual education implemented in their daily educational routines? What language strategies are used? Second, as pedagogical employees are key figures in the implementation process of bilingual education, this study will look into

the educational and language backgrounds of pedagogical employees as well as their attitudes towards bilingual language programs. In addition to characteristics of the daycares and their employees, this study deals with the clientele. What are the demographic characteristics of the clientele of the participating childcare centers? By analyzing data obtained from parental questionnaires it will describe parental demographics such as educational background and languages spoken at home, providing us with a clear overview of the various language and socioeconomic backgrounds of children attending bilingual daycare centers.

Maltees ontsleutelen met Nederlands-Duitse receptieve meertaligheidsstrategieën.

Eva Knopp & Sabine Jentges, *Radboud Universiteit Nijmegen*

Meertaligheid kan op veel verschillende manieren als hulpbron worden ingezet in het vreemdetalenonderwijs. Vooral bij het bewustmaken van ontsleutel-strategieën kan meertaligheid een belangrijke rol spelen. In deze presentatie laten wij de resultaten van een onderzoek zien, waarin wij language awareness-strategieën voor het receptieve begrip van de buurtalen Duits en Nederlands hebben getest. Bovendien hebben we ook getest of deze strategieën tot een verhoogd receptief begrip van andere niet-Germaanse talen leiden. Dit onderzoek werd uitgevoerd in het kader van het Interregproject “Nachbarsprache & Buurcultuur” (zie <https://www.ru.nl/nachbarsprache/>, Sars et al 2018 en Jentges/Sars 2019), waaraan bewust ook scholen, scholieren en leraren deelnemen, die geen onderwijs in de buurtaal (Duits of Nederlands) of (nog) geen kennis over de buurtaal hebben.

In een één week durende workshop leerde een groep Duitse scholieren zonder enige kennis van de Nederlandse taal strategieën voor het ontsleutelen van onbekende talen aan de hand van Nederlandse voorbeelden. In de workshop werd vooral aan het activeren van al bestaande kennis van andere talen gewerkt. Het bewustmaken van zowel taaloverkoepelende alsook taalspecifieke kennis die het ontsleutelen van vreemde talen - voornamelijk van nauw verwante talen zoals Nederlands - mogelijk maakt, speelde daarbij een belangrijke rol. Met pre- en posttests werden de houdingen van de scholieren ten opzichte van de buurtaal en andere talen en de competenties voor het ontsleutelen van de buurtaal geanalyseerd. Daarnaast werd door middel van het ontsleutelen van korte Maltese teksten ook onderzocht in hoeverre een aanpak, zoals in de workshop geleerd, invloed heeft op de taaloverstijgende ontsleutelingscompetentie van niet-Germaanse talen.

Education for All on Curaçao?

The Effect of Demographic Factors, Extramural Language Exposure, and Motivation on the Performance of students in Two Mother-Tongue Based Bilingual Programs

Nihayra Leona, *University of Amsterdam*

In many former European colonies, it is common practice to immerse majority students in educational programs with the ex-colonial minority language as the only official medium of instruction. This has also been the case on Curaçao, a former Dutch colony in the Caribbean, where Papiamentu is the majority's mother tongue but Dutch is the main medium of instruction. However, since end summer 2018, children entering secondary education can also be enrolled in a Papiamentu-English or Dutch-English Content and Language Integrated

Learning (CLIL) program. In this presentation we will compare the vocabulary and reading comprehension performance for Papiamentu, Dutch, and English of students in the bilingual programs and immersion programs. Additionally, we will depict the extent to which students' demographic characteristics, extramural language activities, and motivation prior to entering secondary education predict their performance for all three languages. Baseline measures collected in spring of 2018, prior to the students entering secondary education, have namely shown that the students differed significantly from each other in terms of their home language, socio-economic status, extramural exposure to Papiamentu and Dutch, and Papiamentu and Dutch language performance, but that their English vocabulary knowledge, English reading comprehension, extramural exposure to English and motivation to learn English were similar. Preliminary results indicated significant differences in Papiamentu, Dutch, and English performance between the three groups after the first year of education. However, many differences disappeared after controlling for relevant demographic differences, extramural language exposure, and motivation. These results indicate that it is important to consider prior group differences when evaluating the effectivity of mother-tongue based bilingual programs.

Ware troef of zure appel: de impact van CLIL op socioaffectieve factoren bij Engels en Nederlands als doeltaal

Laurence Mettewie, Benoît Galand, Audrey De Smet, Philippe Hiligsmann & Luk Van Mensel, *Universiteit de Namur*

Socioaffectieve factoren spelen een belangrijke rol bij het aansturen of het afremmen van vreemdetaalverwerving. Ook op dat socioaffectieve vlak wordt er meestal van uitgegaan dat CLIL een troef is. Deze aanpak zou de (taal)leermotivatatie, taalattitudes en klasemoties positief beïnvloeden. Toch bestaat er nauwelijks grootschalig empirisch onderzoek om dit stevig te onderbouwen en des te minder als het om andere doeltalen dan het Engels gaat. Wel luiden er enkele kritische stemmen die wijzen op het wisselende of het gebrek aan effect van CLIL op motivatie of klasemoties en enkelen schrijven het vermeende effect van deze aanpak eerder toe aan factoren zoals (initiële) individuele kenmerken (o.a. Rumlich 2014, Sylvén & Thompson 2015).

In het multidisciplinair project "Assessing CLIL: linguistic, cognitive and educational perspectives" (Hiligsmann et al. 2017) zijn daarom attitudes, (taal)leermotivatatie en klasemoties onderzocht op basis van een uitgebreide vragenlijst bij ruim 800 leerlingen op het einde van hun basis- en voorgezet onderwijs in Franstalig België. Die leerden Engels of Nederlands via CLIL of via het reguliere vreemdetaalonderwijs. Onze eerste analyses (De Smet et al. 2018) bevestigen dat CLIL-leerlingen effectief over positievere socioaffectieve profielen beschikken, maar die variëren eveneens significant i.f.v. de doeltaal, het onderwijsniveau en individuele kenmerken. Om het mogelijke effect van CLIL beter onder de loep te nemen, hebben we anderhalf jaar later opnieuw data verzameld bij diezelfde leerlingen.

In deze presentatie wordt op basis van de longitudinale gegevens nagegaan of CLIL effectief de verwachtingen inlost als stuwende kracht voor de socioaffectieve profielen van de leerders van het Nederlands of Engels als vreemde taal? Indien wel, onderzoeken of dit zowel voor attitudes, motivatie als klasemoties geldt? Indien niet, bekijken we of dat voor beide doeltalen het geval is en welke andere aspecten wel een beslissende(re) rol spelen? Met deze

bevindingen proberen we conclusies te trekken met oog op het vreemdetalenonderwijs.

Referenties:

De Smet, A., Mettwie, L., Galand, B., Hiligsmann, Ph. & L. Van Mensel (2018). Classroom anxiety and enjoyment in CLIL and non-CLIL: Does the target language matter? *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 8(1), 47-71

Hiligsmann, Ph., Van Mensel, L., Galand, B., Mettwie, L., Meunier, F., Szmalec, A., Van Goethem, K., Bulon, A., De Smet, A., Hendrikx, I. & M. Simonis (2017). Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: linguistic, cognitive, and educational perspectives. *Cahiers du Girsef*, 109, 1-24.

Rumlich, D. (2014). Prospective CLIL and non-CLIL students' interest in English (classes): a quasi-experimental study on German sixth-graders. In R. Breeze, C. Martínez Pasamar, C. Llamas Saíz, & C. Taberero Sala (Eds.), *Integration of Theory and Practice in CLIL* (pp. 75-95). Amsterdam: Rodopi.

Thompson, A. S., & Sylvén, L. K. (2015). "Does English make you nervous?" Anxiety profiles of CLIL and non-CLIL students in Sweden. *Apples - Journal of Applied Language Studies*, 9(2), 1-23.

The L2 Motivational Self System and Language Needs of Educated Refugees Learning English in the Netherlands

Thomas Middleton, *Utrecht University*

Refugee foreign language learners receive little academic attention, even though their migration factors may distinguish them from the average second language (L2) learner. Through survey research, this study explored the L2 Motivational Self System (Dörnyei, 2009) of educated refugee EFL students (N=25) in the Netherlands and examined how they differed from average adult Dutch EFL learners (N=25). A subset of the refugees (N=16) also reported on their language needs.

Results indicate that the refugees demonstrated higher scores for motivation, learning experience and the ideal L2 self, presumably related to the positive influence of their migration factors and their strong long-term identity-formation process. Refugees were also found to prioritise academic and long-term language needs. The control group scored higher on the ought-to L2 self, likely because of the influence of stronger external motivational factors. Based on our findings, we propose as a new construct, that of societal encouragement, within the L2 self system, and we discuss a possible relationship between setting long-term goals and developing a strong long-term ideal L2 self identity, which may boost refugee motivation further.

Implicit and explicit language learning in seniors: a new methodology and preliminary findings

Mara van der Ploeg, Wander Lowie & Merel Keijzer, *University of Groningen*

We present a study that investigates different language teaching methods in seniors and its effects on cognition and wellbeing. With average life expectancy steadily increasing, healthy ageing is put high on the agenda. Recently various studies have looked at the potential cognitive benefits of lifelong bilingualism (cf. Alladi et al., 2016), and cognitive benefits of language training studies for senior monolinguals (cf. Bak, Long, Vega-Mendoza, & Sorace,

2016; Ramos, García, Antón, Casaponsa, & Dunabeitia, 2017). However, both lines of research find mixed results. In language training studies this is partly because seniors' language learning needs remain unclear, and because training is often short. Raising the need for longitudinal studies (Singleton & Pfenninger, 2019). We present a new longitudinal research studying seniors learning English for six months. To determine their language learning needs we include implicit and explicit grammar teaching methods. Additionally, we control for variables such as motivation, educational attainment, SES, and leisure activities. The design allows us to measure the developmental process over time; a novelty in the field. The main purpose of this study is twofold: 1) it primarily assesses the optimal method to learn a new language post 65 years old; and 2) it also assesses how different teaching methods relate to cognitive and social engagement benefits ensuing from learning new language skills later in life. Potential cognitive benefits are measured by employing a combination of behavioural measures and neuro-imaging, whereas wellbeing is measured by means of a questionnaire. At the time of presentation data collection of the pilot is complete and the results will be discussed.

References:

Alladi, S., Bak, T. H., Mekala, S., Rajan, A., Chaudhuri, J. R., Mioshi, E., . . . Kaul, S. (2016). Impact of bilingualism on cognitive outcome after stroke. *Stroke*, 47(1), 258-261.

Bak, T. H., Long, M. R., Vega-Mendoza, M., & Sorace, A. (2016). Novelty, challenge, and practice: The impact of intensive language learning on attentional functions. *PLoS One*, 11(4), e0153485.

Ramos, S., García, Y. F., Antón, E., Casaponsa, A., & Dunabeitia, J. A. (2017). Does learning a language in the elderly enhance switching ability? *Journal of Neurolinguistics*, 43, 39-48.

Singleton, D., & Pfenninger, S. E. (2019). Exploring a poorly understood variable: An agenda for classroom research on the age factor. *Language Teaching*, 52(1), 111-127.

Trekken aan gras?

Hanneke Pot, *Hogeschool InHolland / Universiteit van Amsterdam*

Wat te doen met leerlingen die, zonder dat zij Nederlands verstaan, in groep 1 de basisschool binnenkomen? De conventionele aanpak, via vve-programma's, is niet op de doelgroep afgestemd. Het leren van doelwoorden die aangeboden worden via lopende spraak in leergesprekken en voorleesverhalen, zoals gebruikelijk in deze programma's, is voor deze leerlingen een zware opgave (Bacchini, 2012). Dat geldt ook voor het direct moeten produceren van taal, bijvoorbeeld in (leer)gesprekjes. Wat zijn de alternatieven voor leerkrachten van deze leerlingen?

Total Physical Response (TPR) is wereldwijd een veel toegepaste aanpak bij vreemdetalenonderwijs, onder andere om snel een start te kunnen maken met de doeltaal. Bij deze aanpak staat het receptieve taalleren voorop en wordt niet direct taalproductie van leerlingen gevraagd. In Nederland wordt TPR echter nauwelijks gebruikt bij NT2-onderwijs op de basisschool, en zeker niet in de onderbouw. Er is internationaal weinig betrouwbaar wetenschappelijk effectonderzoek gepubliceerd naar de effectiviteit van TPR in het algemeen en bij jonge kinderen in het bijzonder.

Hanneke Pot presenteert de uitkomsten van haar promotieonderzoek naar het effect van twee

experimentele varianten van TPR (face-to-face en via een iPad) vergeleken met de conventionele aanpak. De interventies werden uitgevoerd als pre- en re-teachingsactiviteiten voor vierjarige beginnende tweedetaalleerders, in de context van een vve-programma. De resultaten roepen nieuwe vragen op over (tweede)taalleren bij jonge kinderen.

Referenties:

Pot, J.A. (2018). Tweedetaalleren met handen en voeten; studies naar de effecten van Total Physical Response bij vierjarige beginnende tweedetaalleerders (Dissertatie). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Kansrijke meertalige praktijken voor inclusief N&T-onderwijs: een internationale verkenning

Jantien Smit, Catherine van Beuningen & Maaïke Hajer, *Hogeschool Utrecht*

In West-Europese landen lopen leerkrachten tegen uitdagingen aan waar het gaat om het adequaat ondersteunen van nieuwkomers en andere tweedetaalleerders bij het ontwikkelen van vakinhoudelijke kennis en vaardigheden, bijvoorbeeld binnen Natuur-en- Techniek-onderwijs (N&T). Zij zoeken naar manieren om inclusief vakonderwijs te realiseren en zo onderwijsachterstanden onder meertalige leerlingen terug te dringen en te voorkomen. Een effectieve focus op taal is hierbij onontbeerlijk. Een voorbeeld van een taalondersteunende strategie gericht op inclusie is het benutten van thuistalen in (vak)onderwijs. In sommige landen, zoals Zweden, wordt al sterk gestuurd op doelgericht gebruik van moedertalen, terwijl dat in bijvoorbeeld Noorwegen en Nederland veel minder het geval is. Een gemiste kans, want uit onderzoek en praktijkervaringen blijkt dat de inzet van moedertalen positief kan bijdragen aan het vakinhoudelijk leren en welbevinden van leerlingen. Een van de doelen van het internationale project Inclusive Science – gericht op inclusief N&T-onderwijs – is daarom leerkrachten bewust te maken van de potentiële rol van thuistalen als hulpbron bij het leren en hen te professionaliseren in de toepassing van deze strategie. Het doel van de huidige deelstudie is om inzicht te verschaffen in kansrijke meertalige praktijken voor het Nederlandse N&T-onderwijs. Twee vragen staan in de presentatie centraal: 1) Welke verschillen zien we rond de houding tegenover en kennis van moedertaalbenutting bij leerkrachten uit de drie participerende landen (Nederland, Zweden, Noorwegen)? 2) Hoe veranderen obstakels en kansen die Nederlandse leerkrachten waarnemen rond de inzet van moedertalen in hun N&T-onderwijs? Om de eerste vraag te beantwoorden, worden data uit een pre- en een post-questionnaire zowel kwantitatief als kwalitatief geanalyseerd (n = 20). De tweede vraag wordt beantwoord op basis van interviewdata van drie Nederlandse case-study-leerkrachten, waarbij door middel van constant-comparatieve analyse inzicht wordt verkregen in factoren die volgens de leerkrachten belemmerend of bevorderend werken voor het benutten van moedertalen in N&T-onderwijs.

Bewust taal inzetten in de vreemde talenles: een instrument

Marjon Tammenga-Helmantel, Nadine Boon, Sabine Jentges & Eva Knopp, *Rijksuniversiteit Groningen*

Recente discussies in de vakdidactiek van de moderne vreemde talen tonen de mogelijkheden die docenten hebben om een efficiëntieslag te maken in hun onderwijs als zij daarin taal

bewust inzetten. Zo heeft doeltaalinzet een positieve uitwerking op de taalvaardigheid en motivatie van leerlingen en op klassenklimaat (Dönszelmann, 2019; Hall&Cook, 2012; Tammenga-Helmantel et al., 2016). Ook het gericht inzetten van de talige voorkennis van de leerlingen faciliteert het taalleerproces van de leerlingen (Cenoz & Gorter, 2015). Daarbij gaat het om zowel de schooltaal, de thuistaal en de op school aangeboden talen. Verder zorgt blootstelling aan en bewust zijn van intra-talige variatie binnen de doeltaal voor een rijkere input; kennis van bijvoorbeeld regionale en stilistische verschillen maakt dat de leerlingen beter voorbereid zijn op de soms uitdagende *real life* communicatie in de vreemde taal. In deze voordracht presenteren we een instrument – gebaseerd op Kofler et al. (2017) en met een hoge *interrater* betrouwbaarheid – dat inzichtelijk maakt in hoeverre lesmateriaal bovengenoemde inzichten incorporeert. Het instrument toont of leergangen het gebruik van de doeltaal bevorderen – en niet hinderen –, of ze de meertaligheid van de leerlingen benutten en of ze hen blootstellen aan taalvariatie. Gekeken wordt daarbij naar o.a. de gekozen instructietaal, leestekstniveau en verwijzingen naar en inzet van andere talen en taalvarianten. De werkwijze demonstrenen we aan de hand van een nieuwe leergang Duits: *Zugspitze*. Concrete voorbeelden tonen op welke wijze en in welke mate leergangen het bewust inzetten van taal ondersteunen. Onze resultaten tonen dat *Zugspitze* verschillende mogelijkheden aanreikt om taal bewust te gebruiken in het vreemde talenonderwijs, maar dat het aanbod weinig gevarieerd is.

Referenties:

Cenoz, J. & Gorter, D. (2015). *Multilingual education. Between language learning and translanguaging*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Dönszelmann, S. (2019). *Doeltaal - leertaal*. Dissertatie, Vrije Universiteit Amsterdam, Nederland.

Hall, G., & Cook, G. (2012). Own-language Use in Language Teaching and Learning: State of the Art. *Language Teaching*, 45(3), 271–308.

Kofler, K., Barras, M. & Peyer, E. (2017). *Lehrwerkanalyseraster zur Identifikation und Beschreibung mehrsprachigkeitsdidaktischer Aktivitäten*. Projekt Fremdsprachen lehren und lernen in der Schule im Zeichen der Mehrsprachigkeit. Fribourg: Research Centre on Multilingualism.

Tammenga-Helmantel, M., Eisdien, W. van, Heinemann, A. & Kliemt, Ch. (2016). Über den Effekt des Zielsprachengebrauchs im Fremdsprachenunterricht: eine Bestandsaufnahme. *Deutsch als Fremdsprache* 53, 30-38.

Foreign language learning by children with Developmental Language Disorder: A longitudinal study

Elena Tribushinina, Nadezhda Rabkina & Elena Dubinkina, *Utrecht University*

Following the world-wide tendency towards inclusive education and early onset of English as a Foreign Language (EFL) instruction, many children with Developmental Language Disorder (DLD) are nowadays exposed to EFL already at primary school. However, current scholarship lacks crucial insights into how children with DLD respond to L2 learning with minimal exposure (usually 30-90 minutes a week), since research on L2 acquisition by this population has largely focused on naturalistic settings, where children usually receive plenty of exposure to the target language. Hence, it is not clear whether these vulnerable children can successfully learn

foreign languages in instructed settings.

In this talk, we report the results of a two-year study tracing the development of EFL skills and L1 (Russian) proficiency in a group of learners with DLD (N=40, age of EFL onset: 7;9-12;1). The performance of the DLD group was compared to that of typically-developing controls (N=20, onset of EFL instruction at age 8). The two groups were matched for classroom EFL exposure (90 minutes a week). Proficiency in English and Russian was measured three times (after one, one-and-a-half and two years of EFL instruction). Children with DLD were outperformed by typically-developing controls on both English receptive vocabulary and receptive grammar. In the DLD group, EFL performance was not predicted by the starting age of EFL instruction. The relation between L1 and L2 proficiency in the DLD group was weaker than in the typically-developing group, especially in the grammatical domain. This result suggests that children with DLD might be less sensitive to typological similarities between languages (Blom & Paradis, 2015) and less capable of using positive transfer from their L1, possibly due to procedural learning deficits (Ullman & Pierpont, 2005). Hence, contrastive (L1-L2) explicit grammar instruction may be particularly beneficial to learners with DLD.

References:

Blom, E. & Paradis, J. (2015). Sources of individual differences in the acquisition of tense inflection by English second language learners with and without specific language impairment. *Applied Psycholinguistics* 36, 953–976.

Ullman, M. & Pierpont, M.T. (2005). Specific Language Impairment is not specific to language: The Procedural Deficit Hypothesis. *Cortex*, 41, 399–433.

Priming cross-linguistic influence: possessives in English-Dutch and Spanish-Dutch bilingual children

Sharon Unsworth, *Radboud Univesiteit Nijmegen*

Background It has recently been suggested that cross-linguistic influence (CLI) in bilingual children can be conceptualized as cross-language structural priming (Hervé et al., 2016; Serratrice, 2016). This study tests this proposal by manipulating surface overlap – a factor found to modulate CLI in earlier work (e.g., Hulk & Müller, 2000) – in the possessive NPs of English-Dutch and Spanish-Dutch bilinguals. Like English ('the astronaut's father' vs. 'the father of the astronaut'), Dutch allows both prenominal and postnominal possessives ('de astronaut z'n-vader' vs. 'de vader van de astronaut') but preferences across the two languages differ. Spanish only allows postnominal possessives ('*el astronauta su padre' vs. 'el padre del astronauta'). Our hypothesis is that both cross- and within-language priming should be possible and this will be modulated by structural overlap, i.e., English-Dutch bilinguals will show greater priming effects for prenominals and Spanish-Dutch bilinguals for postnominals.

Method Participants were 27 English-Dutch bilinguals, 26 Spanish-Dutch bilinguals and 26 Dutch monolinguals, aged 5 to 7. Pre- and post-nominal possessives were primed using a "snap" game (Messenger et al. 2012) with a baseline, priming and post-test phase (Skarabela & Serratrice, 2009). There were two sessions: within-language (Dutch to Dutch) and cross-language (English/Spanish to Dutch).

Results As predicted, cross-language priming was observed in both bilingual groups. The magnitude of within-language priming was modulated by surface overlap for the Spanish-Dutch but not the English-Dutch group, and individual variation in both contexts was predicted by exposure to the non-Dutch language. Taken together, and in line with the adult psycholinguistic literature, these results suggest that children may share syntactic representations across languages (Hartsuiker et al., 2004; Vasilyeva et al., 2010). Practical implications for parents and teachers will be discussed.

References:

Hervé, C., Serratrice, L. & Corley, M. (2016). Dislocations in French-English bilingual children: An elicitation study. *Bilingualism: Language and Cognition*, 19, 987-1000.

Hulk, A., & Müller, N. (2000). Bilingual first language acquisition at the interface between syntax and pragmatics. *Bilingualism: Language and Cognition*, 3, 227-244.

Serratrice, L. (2016) Cross-linguistic influence, cross-linguistic priming and the nature of shared syntactic structures. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 6, 822-827.

Vasilyeva, M., Waterfall, H., Gámez, P.B., Gómez, L.E., Bowers, E., & Shimpji, P. (2010). Crosslinguistic syntactic priming in bilingual children. *Journal of Child Language*, 37, 1047-64.

Reacties van ouders op de taalkeuze van kinderen in meertalige gezinnen in Nederland: Relaties met taalgebruik en taalvaardigheid

Josje Verhagen, Sible Andringa & Folkert Kuiken, *Universiteit van Amsterdam*

Eerder onderzoek heeft verschillende taalgebruikspatronen in meertalige gezinnen laten zien: beide ouders spreken de minderheidstaal, een van beide ouders spreekt de minderheidstaal en de andere de meerderheidstaal, of ouders gebruiken beide talen door elkaar (Blom, Oudgenoeg, & Verhagen, 2018; De Houwer, 2007). Uit eerder onderzoek blijkt ook dat ouders verschillen in hun reacties op de taalkeuze van hun meertalige kind (Lanza, 2007). Waar sommige ouders aangeven hun kind niet te verstaan als het naar de andere taal is gewisseld, wisselen andere ouders met het kind mee van taal. In deze studie onderzoeken wij hoe de reacties van ouders op de taalkeuzes van hun kind zich verhouden tot (a) de taalgebruikspatronen in het gezin (bijv. één-ouder-één-taal) en (b) de taalvaardigheid van ouders en die van hun kinderen

Middels een vragenlijst is bij 198 meertalige gezinnen in Nederland met kinderen in de leeftijd van 6 maanden tot 4 jaar bevraagd welke taal/talen ouders spraken met hun kind en hoe goed zij deze taal/talen spraken. Daarnaast is gevraagd hoe ouders reageren als hun kind naar een andere taal wisselt binnen een gesprek (Zetten zij het gesprek voort in deze taal? Doen zij alsof zij het kind niet begrijpen?). Ten slotte is ouders gevraagd per taal een inschatting te geven van de taalvaardigheid van hun kind.

Eerste resultaten suggereren een verband tussen de reacties van ouders op de taalkeuze van hun kind en taalgebruikspatronen: expliciete reacties op taalkeuze zijn het meest frequent in gezinnen met een één-ouder-één-taal-principe en het minst frequent in gezinnen waarin ouders wisselen tussen talen. Ook lijkt er een verband met taalvaardigheid van ouders: expliciete reacties op de taalkeuze van het kind zijn veelal afkomstig van ouders die de andere taal niet goed beheersen. Deze resultaten zullen in de presentatie verder worden uitgediept

en besproken in het licht van eerder onderzoek.

Referenties:

Blom, W.B.T., Oudgenoeg-Paz, O. & Verhagen, J. (2018). Wat als ouders talen mixen? Een onderzoek naar de relatie tussen mixen van talen door ouders en de taalvaardigheid van meertalige kinderen. *Nederlands Tijdschrift voor Logopedie*, 90, 18-25.

De Houwer, A. (2007). Parental language input patterns and children's bilingual language use. *Applied Psycholinguistics*, 28, 411-424.

Lanza, E. (2007). Multilingualism and the family. In Auer, P. & Wei, L. (Eds.), *Handbook of multilingualism and multilingual communication* (pp. 45-67). Berlin, Germany: Mouton de Gruyter.

Languages in and out of place: Subject formation through differential policing of dialects vs 'immigrant languages' in a Venlo classroom

Pomme van de Weerd, *Maastricht University*

This presentation focuses on frictions caused by the unequal application of a monolingual school policy in a secondary school classroom in Venlo, The Netherlands. The study draws on material from 9 months of ethnographic fieldwork with pupils aged 14-17 in a heavily "languagised" (Jaspers and Madsen 2016) school context, which aside from standard Dutch included elements from local Limburgian dialects, Moroccan Arabic, Berber, and Turkish. The school where the fieldwork was conducted had a monolingual policy: pupils were not allowed to use any languages other than standard Dutch in the classroom. Teachers applied this policy unequally, however. They regularly disciplined pupils who drew on elements from Turkish, Moroccan Arabic, or Berber, but permitted, or turned a blind eye, when pupils used local dialects. Teachers justified their unequal application of the language rule by drawing on an ideology of ties between language and place, through which they constructed some (and not other) languages as 'from here' and therefore permissible. In the presentation, I explore how language policing produced different kinds of (linguistic and educational) subjects, of which some were positioned as more acceptable than others, and I discuss how pupils negotiated this situation.

References:

Jaspers, Jürgen and Lian Malai Madsen. 2016. Sociolinguistics in a languagised world: Introduction. *Applied Linguistics Review* 7 (3): 235–258.

A Flying Start: een instaptoets voor het vak Engels.

Vanessa De Wilde, Pedro De Bruyckere & Geert De Meyer, *Arteveldehogeschool / Universiteit Gent*

De beginsituatie voor het schoolvak Engels van Vlaamse leerlingen bij de start van het middelbaar onderwijs is erg verschillend (De Wilde, Brysbaert & Eyckmans, in press). Dit heeft verschillende oorzaken zoals de thuistaal van de leerlingen, de blootstelling aan het Engels via de verschillende media, Nederlandse leerlingen uit de grensstreek die in het Nederlandse basisonderwijs Engels als tweede taal volgden (VVKSO, 2011). Sinds schooljaar 2017-2018

kunnen basisscholen in Vlaanderen ook Engels aanbieden, maar dit is niet verplicht. Frans is nog steeds de enige verplichte vreemde taal in het Vlaamse basisonderwijs. Elke basisschool kan dus beslissen om hier wel of niet voor te kiezen, wat de diversiteit qua startniveau Engels waarschijnlijk nog zal doen toenemen tussen leerlingen die starten in het secundair onderwijs. Om de eventuele voorkennis van de leerlingen in kaart te brengen werd een toets ontwikkeld waarmee scholen en leerkrachten op een effectieve en efficiënte manier het aanvangsniveau van hun leerlingen kunnen bepalen met als doel hen zo goed mogelijk te begeleiden in de lessen Engels.

Aan de hand van een group concept mapping (Wopereis, Kirschner, Paas, Stoyanov & Hendriks, 2005) werden de wensen van leerkrachten in kaart gebracht. Nadien gebeurde de eigenlijke toetsontwikkeling voor het meten van zowel de receptieve als productieve vaardigheden. Het resultaat is een website waar leerkrachten testmateriaal voor de vier vaardigheden voor hun leerlingen kunnen selecteren en waar leerlingen de toets online kunnen afleggen. De verbetering van receptieve taken gebeurt automatisch in de tool. Het beoordelen van de taken voor productieve vaardigheden kan door leerkrachten op een vlotte en betrouwbare manier gebeuren door middel van het gebruik van ankerteksten (De Smedt, Lesterhuis, Bouwer, De Maeyer & Van Keer, 2017).

In deze presentatie stellen we het proces dat tot de toets heeft geleid en de eigenlijke toets voor.

Referenties:

De Smedt, F., Lesterhuis, M., Bouwer, R., De Maeyer, S., & Van Keer, H. (2017). Het beoordelen van teksten: de beoordelingsschaal aan de hand van ankerteksten en de paarsgewijze vergelijking. In *Onderwijs Research Dagen 2017*.

De Wilde, V., Brysbaert, M. & Eyckmans, J. (in press) Learning English through out-of-school exposure. Which levels of language proficiency are attained and which types of input are important? *Bilingualism: Language & Cognition*.

VVKSO. (2011). *Leerplan Engels 1ste graad (2011/002)*.

Wopereis, I. G. J. H., Kirschner, P. A., Paas, F., Stoyanov, S., & Hendriks, M. (2005). Failure and success factors of educational ICT projects: A group concept mapping approach. *British Journal of Educational Technology*, 36, 681-684.

Alfabetisch geordend op achternaam van de eerste auteur / Alfabetically sorted on the last name of the first author

SHOW-AND-TELLS

Meertaligheid verkennen in PlusNederlands Lab: van kennisclip tot beleidstekst

Kristel Doreleijers, *Universiteit Utrecht / Universiteit Tilburg*

In deze show-and-tell wordt nieuw lesmateriaal gedemonstreerd dat speciaal is bedoeld voor middelbare scholieren met een bijzondere interesse in de Nederlandse taal en cultuur. Aan de Universiteit Utrecht wordt momenteel, in samenwerking met andere universiteiten, een landelijk plusprogramma 'PlusNederlands' ontwikkeld met als doel leerlingen via extra-curriculair aanbod inhoudelijk uit te dagen en voor te bereiden op het wetenschappelijk onderwijs (Conley, 2012). Een extra doel is om via dit programma meer scholieren te interesseren voor talenstudies, die landelijk te kampen hebben met een 'imagoprobleem' en teruglopende studentenaantallen (KNAW, 2018).

Het plusprogramma zal bestaan uit een Olympiade, een Schrijfakademie en Verkenningen: digitale onderzoeksopdrachten die leerlingen over taal leren denken en met taal leren experimenteren. Voor het laatste onderdeel is een proefverkenning ontworpen die geheel in het teken staat van meertaligheid en is gericht op leerlingen in havo 5 en vwo 5/6 (Doreleijers, 2018). In vijf stappen gaan leerlingen het thema meertaligheid verkennen aan de hand van kennisclips, korte artikelen, websites en bijbehorende opdrachten. In het bijzonder stelt de verkenning meertaligheid in het onderwijs centraal. Leerlingen maken kennis met wetenschappelijke inzichten over de meerwaarde van meertaligheid in het onderwijs en de omgang met thuistalen. De opgedane inzichten passen ze uiteindelijk toe in het schrijven van een korte beleidstekst over meertaligheid voor hun eigen school.

De proefverkenning gaat uit van de didactiek van 'leren onderzoeken', waarbij onderzoekkundige scholing wordt gecombineerd met vakinhoudelijke kennisverwerving (Wientjes & Veenhoven, 2016). In deze show-and-tell wordt zowel ingegaan op de theoretische uitgangspunten van het ontwikkelde lesmateriaal als op de concrete inhoud ervan.

Referenties:

Conley, D.T. (2012). A complete definition of college and career readiness. Educational Policy Improvement Center.

Doreleijers, K. (2018). Durf voor Nederlands te kiezen! Naar een PlusProgramma voor het schoolvak Nederlands. Masterscriptie Meertaligheid en taalverwerving, Universiteit Utrecht.

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (2018). Talen voor Nederland. Amsterdam: KNAW.

Wientjes, H. & Veenhoven, J. (2016). Eureka! Didactiek voor het leren onderzoeken in het vwo. Utrecht: Centrum voor Onderwijs en Leren.

Wat is ambulante taalondersteuning en waar is het voor nodig?

Frederike Groothoff & Ellen Goossens, *Onderwijsgroep Amstelland & Amstelwijs*

In april 2018 kopte het Parool: “Expatkinderen overspoelen scholen in Amstelveen” (van Gelder, 2018). In het artikel werd melding gemaakt van een schoolbestuurder die de noodklok luidde over het grote aantal anderstalige leerlingen dat zich in Amstelveen op de reguliere scholen aanmeldt. Volgens hem komen de docenten in de knel en kunnen ze de leerlingen niet de juiste begeleiding bieden. Om hierin tegemoet te komen zijn sinds februari 2019, met behulp van een gemeentelijke subsidie, twee ambulante taalondersteuners aangenomen om de scholen van twee schoolbesturen te ondersteunen in hun onderwijs aan anderstalige leerlingen. Het doel van hun begeleiding is de kennis en vaardigheden van onderwijspersoneel over meertalige leerlingen, NT2 onderwijs en meertalig opvoeden te vergroten.

In deze show-and-tell geven de ambulante taalondersteuners van Amstelveen uitleg over hun werkwijze. Als eerste hebben ze kennisgemaakt op de scholen en een inventarisatie gemaakt van de knelpunten met betrekking tot onderwijs aan meertalige leerlingen. Aan de hand van de inventarisatie hebben zij een zevental diensten ontwikkeld en zijn ze aan de slag gegaan. Het zwaartepunt van hun begeleiding ligt nu bij het begeleiden van leerkrachten als zij te maken krijgen met nieuwe instroom van leerlingen. De leerkrachten worden geholpen om een eigen leerlijn voor deze leerlingen op te zetten zodat ze met hun eigen programma mee kunnen komen in de klas. Een ander groot aandachtspunt zijn de kleuterklassen. Door middel van observaties in de groepen wordt meegedacht over aanpassingen in het curriculum als mede aanpassingen aan de inrichting van de hoeken en de taalrijke leeromgeving.

Om een indruk te krijgen van de werkzaamheden van deze ambulante taalondersteuners kunt u alvast hun website bezoeken: www.ato-amstelveen.wix.com/amstelveen.

Referenties:

Van Gelder, L. (2018, 16 april). ‘Expatkinderen overspoelen scholen in Amstelveen’. Het Parool. Geraadpleegd van <https://www.parool.nl/nieuws/expatkinderen-overspoelen-scholen-in-amstelveen~bd8d0f83/?referer=https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2Fsearch%3Fq%3Dnieuwkomers%2Bamstelveen%26FORM%3DAWRE>

Onderwijsmateriaal en lesideeën om meertaligheid te ontdekken – samen, actief en zelfstandig

Jana Hermann, Sabine Jentges & Eva Knopp, *Radboud Universiteit Nijmegen*

In het Interreg-project “Nachbarsprache & buurcultuur” (Radboud Universiteit Nijmegen & Universität Duisburg-Essen, zie Sars et al. 2018) vinden Nederlands-Duitse schooluitwisselingen plaats, waarvoor samen met leraren, leerlingen en studenten lesmateriaal is ontwikkeld (zie: <https://www.ru.nl/nachbarsprache-nl/scholen/lesmateriaal/>). Het gepresenteerde materiaal is gericht op meertalige situaties in en buiten de klas, waarbij leerlingen in contact komen met andere talen en culturen. Tijdens de ontmoetingen binnen het project worden niet alleen de buurtalen Nederlands en Duits gesproken, maar ook Engels, andere talen die de leerlingen hebben geleerd en de thuistalen van de scholieren.

Meertaligheid speelt dus een grote rol voor de leraren en de leerlingen in het project. Graag willen we met de deelnemers van de show-and-tells-sessie in gesprek gaan over hoe meertaligheid als kans gezien kan worden en ingezet kan worden in de klas of bij buitenschoolse leermomenten. Daarnaast willen we laten zien hoe de ontwikkeling van plurilinguale competenties ondersteund kan worden via concepten zoals receptieve meertaligheid en language awareness. Bovendien zullen we good practices uit de praktijk laten zien. Succesvolle lesideeën blijken onze aan de belevingswereld van de leerlingen aangepaste urban space-concepten te zijn, zoals urban palimpsests, lieux de mémoires en linguistic landscaping (zie Jentges/Sars 2018, Jentges/Sars 2019). Daarbij speelt zowel de actieve toepassing als ook de interactieve component een rol. De leerlingen gaan zo op hun eigen manier op zoek en worden zich bewust van meertalige contexten en hun eigen omgang met dergelijke situaties.

Referenties:

Jentges, Sabine/Sars, Paul, 2018: Ich sehe was, was du nicht siehst ... Urbanes Raumerleben und Linguistic landscaping in und für deutsch-niederländische/n Schulaustauschprojekte/n. In: Camilla Badstüber-Kizik/Věra Janíková (Hg.): Linguistic Landscape und Fremdsprachendidaktik. Peter Lang: Berlin, 21-53.

Jentges, Sabine/Sars, Paul, 2019: 'Nabijheid benutten' in het leerproces. Het project Nachbarsprache & buurcultuur. In: Levende Talen Magazine 04/106, 13-16. Levende Talen: Utrecht.

Sars, Paul/Boonen, Ute K./Jentges, Sabine, 2018: Samen elkaars taal en cultuur leren kennen: Het project „Nachbarsprache & buurcultuur“. In: Levende Talen Magazine 03/105. Levende Talen: Utrecht, 16-10. Online: <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lrm/article/view/1770/1377>.

Elite discourse in the marketplace

Tom Van Hout & Stephanie Hughes, *University of Antwerp*

Elite discourse in the marketplace is a fieldwork assignment that has (advanced BA or MA) students document, interpret, and podcast how businesses deploy language(s) and other semiotic resources to distinguish a brand, service, or product from the competition. Three interrelated learning activities anchor the fieldwork assignment. First, in small research teams, students identify a research site and pitch their research idea to the instructors. Second, research teams conduct and live cover their fieldwork using techniques from linguistic landscapes studies, a young and vibrant area of sociolinguistics that examines how signage constructs public places and spaces. Finally, students analyze and report their findings in a 5 minute podcast or vodcast. A podcast celebration party concludes the assignment. During the show-and-tell, I will walk the audience through the assignment, discuss strengths and weaknesses, share documents such as marking rubrics and teaching materials, and briefly show student work.

Conceptually, the assignment draws on recent advances in sociolinguistics, multimodality, and discourse studies and invites students to engage with language use, choice, and diversity under conditions of globalization (Van Hout & Van Praet 2016). More specifically, the assignment allows students to experience authentic instances of symbolic differentiation in elite discursive spaces such as luxury restaurants, hipster coffee bars, upscale hotel lobbies or

flagship interior design stores. The assignment raises student awareness of 'discourses in place' (Jones 2017), i.e. strategic forms of meaning making across various codes and modes of communication.

Pedagogically, this assignment promotes guided inquiry: the instructors set the assignment parameters but students are free to plan and conduct a semiotic safari in an elite space of their choice. This element of freedom has two main advantages: it promotes student ownership of the assignment and it elicits creativity and originality through 'outside learning' and media production.

References:

Jones, R. H. (2017). Surveillant landscapes. *Linguistic Landscape*, 3(2), 149-186.

Van Hout, T., & Van Praet, E. (2016). Teaching Case: Lookalike Professional English. *IEEE Transactions of professional communication*, 59(4), 398-406.

Meertaligheid doorheen het curriculum

Meesterschapsteams MTV en Nederlands

Op 8 maart 2018 is in Nederland Curriculum.nu van start gegaan, een operatie waarbij docenten en schoolleiders aan zet zijn om het nieuwe po/vo curriculum vorm te geven. Oplevering van de eindproducten is voorzien op 10 oktober. De Anélastudiedag is het gepaste moment om een eerste (voorzichtige) analyse te maken.

In onze analyse focussen we op meertaligheid met speciale aandacht voor de leergebieden Engels/MVT en Nederlands. Naast een analyse van het eindproduct kijken we ook naar de ontstaansgeschiedenis en eerdere curriculumhervormingsinitiatieven (de Nationale Brainstorm (2014) en Onderwijs2032 (2015-2016)). Dit laat ons toe om onze sterkte/zwakte-analyse in perspectief te plaatsen en de kansen (troeven) en mogelijke valkuilen (twistappels) van het vervolgtraject in kaart te brengen.

In de conceptversies van Curriculum.nu van mei 2019 wordt meertaligheid zowel door het ontwikkelteam Nederlands als het ontwikkelteam Engels/MVT behandeld. Beide teams stellen een doorlopende leerlijn voor die zich ontwikkelt van dichtbij naar veraf (van de eigen klas over de eigen bredere omgeving naar de meertalige samenleving), van eenvoudig naar complex (van klanken over woorden, zinnen en teksten naar de interactie tussen taal en cultuur) en van besef over analyse tot verklaring, reflectie en meningsvorming. Het ontwikkelteam Engels/MVT vraagt bovendien ook expliciet aandacht voor de individuele meertaligheid van de leerlingen. Belangrijke vragen zijn hoe de leerlijn concreet geïmplementeerd moet worden (met bijv. aandacht voor regionale verschillen), hoe de afstemming tussen de leergebieden best vorm krijgt (een belangrijk aandachtspunt voor de eindproducten van Curriculum.nu), hoe we docenten best toerusten (een vraag voor de lerarenopleidingen) en hoe de leerlijn zal interageren met NT2 binnen het po/vo (een onderwerp waarover Curriculum.nu geen positie over inneemt).

Hoe leren we aankomende talencollega's meertaligheid te omarmen? Een ontwikkeltraject van de tweedegraads HvA-lerarenopleidingen

Daniela Polišká & Catherine van Beuningen, *Hogeschool van Amsterdam*

Meertaligheid is een feit in de Nederlandse samenleving en daarmee in het onderwijs. Hoewel theorie en onderzoek wijzen op de voordelen van het erkennen en benutten van de meertalige repertoires van leerlingen, staan er in de onderwijspraktijk 'hekjes' om talen. Ten eerste worden andere thuistalen zoveel mogelijk buiten de schoolmuren gehouden, vanuit het idee dat ze eerder een belemmering voor schoolsucces vormen dan een verrijking. Ten tweede wordt in (vreemde)taallessen nauwelijks doelgericht voortgebouwd op al aanwezige kennis van andere (thuis- en/of vreemde) talen. Ook voor het ontwikkelen van een open houding ten aanzien van meertaligheid is geen systematische aandacht.

Dat hier voor het talenonderwijs een belangrijk aandachtspunt ligt, blijkt ook uit het feit dat de valorisatie van meertalige repertoires door de Curriculum.nu-ontwikkelteams Engels/Moderne vreemde talen én Nederlands aangemerkt is als kernthema of 'grote opdracht'. Vanuit het idee dat lerarenopleiders een belangrijke schakel vormen in de benodigde praktijkontwikkeling, ontwerpen de tweedegraads opleidingen Nederlands, Engels, Frans en Duits van de Hogeschool van Amsterdam binnen een professionele leergemeenschap een gezamenlijke curriculumlijn waarin studenten de kansen die een meertalige onderwijssituatie biedt, leren waarderen en benutten. In deze show-and-tell doen we verslag van dat ontwikkelproces, leggen we deelnemers concrete voorbeelden van ontwikkelde materialen voor en gaan we graag met collega's in gesprek over de gewenste plek van meertaligheid in het curriculum. Hierin ligt onze focus op het curriculum van de talenopleidingen, maar de workshop is ook relevant voor deelnemers uit andere contexten, aangezien het valoriseren van meertaligheid een belangrijk thema is in het hele onderwijsveld.

Dialogisch lezen in het MVT-literatuuronderwijs: Een haalbare kaart?

Stefanie Ramachers & Marloes Schrijvers, *Radboud Universiteit Nijmegen / Vrije Universiteit Amsterdam*

Eerder onderzoek naar het lezen van korte verhalen binnen het schoolvak Nederlands (Janssen, Braaksma, & Couzijn, 2009; Schrijvers, Janssen, Fialho, De Maeyer, & Rijlaarsdam, 2019) heeft laten zien dat leerlingen het literatuuronderwijs meer waarderen en ook hun interpretatievaardigheid verbetert wanneer hun eigen ervaringen met en vragen over verhalen centraal staan. In dit onderzoek bekijken we of dit principe overdraagbaar is naar het MVT-literatuuronderwijs, enerzijds om leerlingen te ondersteunen in het verwerven van literaire competenties in de vreemde taal, anderzijds om MVT-docenten handvaten te geven voor hun literatuuronderwijs. We onderzoeken of didactiek (docent-gestuurd vs. leerling-gestuurd) invloed heeft op de leesbeleving (bijvoorbeeld in hoeverre een leerling zich in een verhaal kan inleven), verhaalwaardering en interpretatievaardigheid. Daarnaast onderzoeken we of de taal waarin leerlingen lezen (Duits vs. de Nederlandse vertaling) invloed heeft op de mate van inleving en, daarmee samenhangend, de waardering van de gelezen verhalen. Lezen in een vreemde taal, zeker wanneer de taal in een onderwijscontext geleerd is, veroorzaakt namelijk een minder sterke emotionele reactie en zou daardoor ook minder gewaardeerd kunnen

worden (Hsu, Jacobs, & Conrad, 2015; Iacozza, Costa, & Dunabeitia, 2017). Geïnspireerd op het werk van Janssen et al. (2009) en Schrijvers et al. (2019) werd de lessenserie *Wanderlust: Op reis in de wereld van verhalen* ontwikkeld. Omdat lezen in een vreemde taal anders is dan lezen in de moedertaal is er in deze lessenserie speciale aandacht voor activiteiten vóór het lezen, zoals voorkennis activeren en omgaan met onbekende woorden (trainen van woordraadvaardigheid). De lessenserie is inmiddels door 10 docenten Duits en met 342 leerlingen uit 4 havo en 4 vwo uitgevoerd. Leerlingmateriaal en docentlogboeken worden momenteel geanalyseerd. De data zullen inzicht geven in de vraag of dialogisch lezen binnen het MVT-onderwijs tot vergelijkbare positieve effecten leidt als binnen het schoolvak Nederlands, alsook de mogelijkheden en uitdagingen voor de MVT-praktijk blootleggen.

Referenties:

Hsu, C. T., Jacobs, A. M., & Conrad, M. (2015). Can Harry Potter still put a spell on us in a second language? An fMRI study on reading emotion-laden literature in late bilinguals. *Cortex*, 63, 282-295.
doi:10.1016/j.cortex.2014.09.002

Iacozza, S., Costa, A., & Dunabeitia, J. A. (2017). What do your eyes reveal about your foreign language? Reading emotional sentences in a native and foreign language. *PLoS One*, 12(10), e0186027.
doi:10.1371/journal.pone.0186027.

Janssen, T., Braaksma, M., & Couzijn, M. (2009). Self-questioning in the literature classroom; effects on students' interpretation and appreciation of short stories. *L1, Educational Studies in Language and Literature*, 9(1), 91-116.

Schrijvers, M., Janssen, T., Fialho, O., De Maeyer, S., & Rijlaarsdam, G. (2019). Transformative Dialogic Literature Teaching fosters adolescents' insight into human nature. *Learning and Instruction* (manuscript accepted for publication).

Exploring the languages of the world and the world of languages

Szilvia Szita & Nadia Wijers, *Leiden University*

European Schools provide a framework, where, in accordance with EU language policy, pupils are exposed to a multitude of co-existing languages and cultures.

These particular settings have multiple benefits. Pupils deal with at least three languages on a daily basis, which allows for an extensive experience on language learning. Furthermore, they have an excellent opportunity to prepare for a multicultural and plurilingual society – a growing reality outside the classroom. Finally, this unique framework allows us, teachers, to create and test new methods with a multicultural and plurilingual perspective.

This talk will present a two-hour workshop for 12-year old pupils that took place at the European School of The Hague. During the event, pupils explored the languages present in their classes, taught words to each other in their languages, identified language families and received a short introduction about etymology. A quiz closed the sequence of activities. (A detailed description of all activities will be given during the talk.)

The event was followed by a questionnaire filled in by all (83) participants. We wanted to know

what they learned (1) in terms of factual knowledge, (2) about themselves and their fellow pupils as well as (3) about their language learning strategies.

We were also interested to find out whether there was a difference in the perception of wider and lesser taught languages. Does 'lesser taught' automatically mean 'more difficult'? Observations by the (five) participating teachers completed the picture.

This project was initiated with the intention to raise awareness for the diversity of European languages and the relationships between them. The questionnaires, however, provided also valuable information about the pupils' attitudes towards languages and enriched our understanding of their learning process. These insights will also be presented during the talk.

Alfabetisch geordend op achternaam van de eerste auteur / Alphabetically sorted on the last name of the first author

POSTERS

First language loss in the elderly: The savings paradigm reapplied

Sible Andringa & Charlotte Osté, *University of Amsterdam*

The savings paradigm holds that knowledge once learned is never completely forgotten, residues of knowledge will always remain. In applied linguistics, support for the savings paradigm has been provided within the context of second language loss. De Bot et al (2004), for example, asked participants to learn new vocabulary items and items that they presumably knew from foreign language class many years ago and showed that participants were better able to learn the old words in comparison to the new. This relearning effect has been demonstrated in a few more studies since. The present study investigated the savings paradigm within the context of one's first language. Younger (M = 24) and older (M = 73) native speakers of Dutch were asked to learn 15 words that were once but no longer frequent (established through corpus research), as well as 15 matched pseudowords. Participants were asked to learn these words, being exposed to each word 5 times. The first exposure served as pretest. After the exposure, participants were given a posttest, an IQ-test, and second posttest. No differences were found at pretest between old and new words and young and old learners. At the posttest, the young learners had acquired more words and did not differentiate between old and new words. The elderly learned fewer words, but were better able to retain old words in comparison to new words. In addition, at the second posttest, the elderly were less likely to lose the meanings of the old words, an effect not observed for the young learners. Finally, it was found that learning words was related to IQ in both groups, but not the relearning of old words by the elderly. Thus, there were clear relearning effects for the elderly, which supports the savings paradigm, and it extends it to the native language.

Het effect van Inputfrequentie op het verwerven van bijzinsvolgorde door NT2-leerders

Dan Hou & Johanneke Caspers, *Universiteit Leiden*

Usage-based theorieën benadrukken de rol die inputfrequentie speelt in zowel eerstetaalverwerving als tweedetaalverwerving. In dit artikel wordt de relatie tussen de frequentie van voegwoorden en de moeilijkheid van bijzinsvolgorde onderzocht. Dit onderzoek bestaat uit twee delen, namelijk corpusonderzoek en woordvolgorde-test. Het corpusonderzoek wordt uitgevoerd om de frequentie van de voegwoorden te krijgen. Aan de hand van de bevindingen van het corpusonderzoek wordt de woordvolgorde-test opgesteld. 20 NT2-leerders van de Universiteit Leiden hebben de woordvolgorde-test, die 48 vragen bevat, afgelegd. De resultaten laten zien dat NT2-leerders meer fouten gemaakt hebben met infrequente voegwoorden dan met frequente. Hoewel de aantallen fouten met zowel infrequente als frequente voegwoorden nog klein zijn, is de trend al duidelijk te zien: bijzinsvolgorde met frequente voegwoorden lijken makkelijker te verwerven zijn door NT2-

leerders dan met infrequente voegwoorden.

Adaptive processing of syntactic structures by bilingual children

Gerrit Jan Kootstra, *Radboud Universiteit Nijmegen*

An increasing number of children in the Netherlands use and learn languages in a multilingual context. This language learning and use is experience-based and adaptive: based on previous linguistic experiences, language users develop processing preferences which they continuously adapt to the ongoing linguistic environment (e.g., Dell & Chang, 2014). In a multilingual context, the linguistic environment comes from more than one language, leading to a situation where processing preferences in one language influence processing preferences in the other. This has for example been shown in cross-language structural priming studies, in which bilinguals' production and comprehension of sentences turns out to be influenced by previous exposure to related sentences in another language (e.g., Kidd et al., 2015; Kootstra & Doedens, 2016). Interestingly, this form of structural priming has been hypothesized to explain not only processes of cross-language interactions such as code-switching and syntactic transfer, but also long-term linguistic syntactic adaptation in multiple language use and learning (e.g., Kootstra & Doedens, 2016; Serratrice, 2013). Importantly, however, cross-language structural priming in bilingual children is still underexplored. The present study, therefore, further elucidates the role of structural priming and cross-language adaptation in bilingual children, showing (1) how Dutch-English and Dutch-German bilingual children process Dutch ambiguous sentences (PP-attachment sentences, such as 'the farmer watches the boy with the binoculars', where the question is who has the binoculars), and (2) to what extent their processing preferences are modulated by short-term and cumulative structural priming within and across languages. Results will be discussed in terms of current theories on priming, implicit learning, and cross-linguistic interactions in bilinguals.

References:

Dell, G. S., & Chang, F. (2014). The P- chain: relating sentence production and its disorders to comprehension and acquisition. *Phil. Trans. R. Soc. B*, 369, 20120394.

Kidd, E., Tennant, E., & Nitschke, S. (2014). Shared abstract representation of linguistic structure in bilingual sentence comprehension. *Psychonomic Bulletin & Review*, (December), 1062–1067.

Kootstra, G. J., & Doedens, W. J. (2016). How multiple sources of experience influence bilingual syntactic choice: Immediate and cumulative cross-language effects of structural priming, verb bias, and language dominance. *Bilingualism: Language and Cognition*, 19(04), 710–732.

Serratrice, L. (2013). Cross-linguistic influence in bilingual development. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 3(1), 3–25.

Form- and meaning-level lexical priming in simultaneous bilingual children

Elly Koutamanis, Sharon Unsworth, Gerrit Jan Kootstra & Ton Dijkstra, *Radboud Universiteit Nijmegen*

An increasing number of children in the Netherlands grow up bilingually. An important question is to which degree their languages influence each other. Previous child studies focused mostly on cross-linguistic influence at the syntactic level, and found effects which recently have been interpreted as between-language priming (Serratrice, 2016). At the lexical level, however, cross-linguistic influence is underexplored, even though such effects are widely observed in adults (Kroll et al., 2006). Two studies found between-language lexical priming effects in toddlers (Von Holzen & Mani, 2012; Singh, 2014), but a complete picture regarding lexical cross-linguistic interactions has yet to emerge. The current study systematically investigates lexical priming in school-aged (4;10-9;2) simultaneous Greek-Dutch bilingual children, using a novel combination of eye-tracking and primed picture selection. The children matched pictures to auditorily presented prime and target words, while their eye movements were being tracked. They were tested both in a bilingual setting, with Greek primes and Dutch targets, and in a monolingual Dutch setting. This set-up allows within- and between-language priming to be compared at different levels of lexical representation, namely through phonological overlap (e.g., *roda*(GR) 'wheel' – *rok*(NL) 'skirt'), through conceptual overlap (e.g., *fousta*(GR) 'skirt' – *rok*(NL)), and through a combination of the two, resulting in indirect or mediated priming (e.g., *vrachos*(GR) 'rock' – *rots*(NL) 'rock' – *rok*(NL), based on Von Holzen & Mani, 2012). We predict the same patterns of cross-linguistic interaction as found in adult studies to apply to children. Concretely, both within- and between-language priming through multiple levels of lexical representation are expected, as well as effects of individual differences in children's proficiency, exposure, and use. In addition, we expect the eye-tracking results to show more detailed patterns than children's explicit response times. Together, this illustrates the need for sound methodology when working with the highly diverse population of bilingual children.

References:

- Kroll, J. F., Bobb, S. C., & Wodniecka, Z. (2006). Language selectivity is the exception, not the rule: Arguments against a fixed locus of language selection in bilingual speech. *Bilingualism: Language and Cognition*, 9(2), 119-135.
- Serratrice, L. (2016). Cross-linguistic influence, cross-linguistic priming and the nature of shared syntactic structures. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 6(6), 822-827.
- Singh, L. (2014). One world, two languages: Cross-language semantic priming in bilingual toddlers. *Child development*, 85(2), 755-766.
- Von Holzen, K., & Mani, N. (2012). Language nonselective lexical access in bilingual toddlers. *Journal of Experimental Child Psychology*, 113(4), 569-586.

Multilingual The Hague: Language policy and practice

Anne-Mieke Thieme & Ingrid Tieken-Boon van Ostade, *Leiden University*

Many cities across the world are multilingual and municipalities need to deal with this linguistic diversity (1). The Hague, as the third largest city in the Netherlands, is a prime, but understudied example of urban multilingualism (2, 3). In 2001, 49% of primary school pupils in The Hague reported using another language than Dutch at home, speaking at least 88 different languages (4). Current estimates indicate that even more languages are spoken in The Hague and that the majority of citizens have a migration background, bringing with them heritage languages (3). This means that the municipality is faced with a task: adjusting their language policy to the multilingualism of its citizens (1).

To see how the municipality deals with this task, we examined two research questions: what is the language policy regarding multilingualism in The Hague and to which extent does it suit multilingual citizens' needs? To answer the first question, we analysed municipal council documents about language and multilingualism, using corpus methods and critical discourse analysis. For the second research question, we designed a multilingual survey and interview for citizens in The Hague. Our preliminary findings indicate that there is a large emphasis on the Dutch language in language policies and politics. The municipality primarily communicates in Dutch with its citizens and its policies are mainly about Dutch language proficiency. The topic of multilingualism emerges implicitly, to the extent that it is perceived as a challenge to Dutch language learning. Echoing other research into urban multilingualism, we find a contrast here between elite and non-prestigious multilingualism (1). For citizens with a low socio-economic status and with a migration background, multilingualism is more frequently regarded as an obstacle and a threat, rather than a resource.

Referenties:

1. King, L., & Carson, L. (Eds.). (2016). *The Multilingual City: Vitality, Conflict and Change*. Bristol: Multilingual Matters.
2. Cornips, L., de Rooij, V., & Smakman, D. (2017). The Randstad area in The Netherlands: Emergent and fluid identity-locality production through language in use. In D. Smakman, & P. Heine (Eds.), *Urban Sociolinguistics: The city as a linguistic process and experience* (pp. 162-180). London: Routledge.
3. Tieken-Boon van Ostade, I.M. (2018) *Multilingual The Hague*. Presented at Globalising Sociolinguistics Conference II, Leiden.
4. Extra, G., Aarts, R., Avoird, T. van der, Broeder, P., & Yagmur, K. (2001). *Meertaligheid in Den Haag: De status van allochtone talen thuis en op school*. Amsterdam: European Cultural Foundation.

Schrijfvaardigheid voor de poort en hbo-studiesucces na de poort

Mirjam Trapman & Fleur Degeling-Keupink, *Saxion*

Een goede beheersing van de taal, waar schrijfvaardigheid een wezenlijk onderdeel van vormt, is van invloed op de (onderwijs)loopbaan van (aankomend) studenten. Studenten die over een betere schrijfvaardigheid beschikken, kunnen zich schriftelijk adequater uitdrukken. Dit helpt hen om inhoudelijke kennis en vaardigheden aan te tonen bij toetsen en verslagen. Daarnaast

zijn ze beter in staat schriftelijk te communiceren met docenten, stagebegeleiders en medestudenten. Een goede schrijfvaardigheid is dan ook relevant voor studiesucces. Desondanks is de schrijfvaardigheid van studenten in het hbo en wo een punt van zorg voor hun docenten (Kuiken, 2015; Saxion, 2019).

In deze studie staat de vraag centraal of schrijfvaardigheid voor aanvang van de opleiding voorspellend is voor studiesucces in het eerste jaar bij de hbo-opleiding Fysiotherapie. In de aansluiting mbo-hbo wordt onvoldoende taalvaardigheid wel als struikelblok genoemd voor een succesvolle start in het hoger onderwijs (Herelixka & Verhulst, 2014). Verschillen tussen mbo- en havo-instroomers worden daarom nader onderzocht.

Als onderdeel van de intake is aan aspirant-studenten Fysiotherapie gevraagd twee korte teksten te schrijven. Beide teksten zijn door taaldocenten beoordeeld aan de hand van een primary-traitprocedure (Lloyd-Jones, 1977). Resultaten van regressieanalyses laten zien dat schrijfvaardigheid, zij het in geringe mate, een significante voorspeller is van uitval en van het aantal behaalde studiepunten in het eerste jaar. Verschillen tussen studenten uit de mbo- en havo-instroom zijn niet significant.

Uit deze studie blijkt dat verschillen in schrijfvaardigheid tussen aspirant-studenten samenhangen met verschillen in studiesucces in het hoger onderwijs. Door de vroege signalering kunnen interventies al voor de poort of vroeg in het curriculum worden ingezet, zodat studenten daar al vanaf het begin van hun opleiding van kunnen profiteren. Resultaten uit deze specifieke studie geven geen aanleiding om hierin te differentiëren tussen studenten uit de mbo- en havo-instroom.

Referenties:

Herelixka, C. & S. Verhulst (2014). Nederlands in het hoger onderwijs. Een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Kuiken, F. (2015). Een (verplicht) remediëringstraject voor studenten. *Taalbeleid aan de Universiteit van Amsterdam Tijdschrift Les*, 93, 20-22.

Lloyd-Jones, R. (1977). Primary trait scoring. In C. R. Cooper & L. Odell (Eds.), *Evaluating writing: Describing, measuring, judging* (pp. 33–66). Urbana, IL: NCTE.

Saxion (2019). *Taalvaardigheid en taalbeleid: een inventarisatie*.

NOTITIES
